UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

28 päivänä lokakuuta 2010 *

Asiassa C-203/09,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesgerichtshof (Saksa) on esittänyt 29.4.2009 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 8.6.2009, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Volvo Car Germany GmbH

vastaan

Autohof Weidensdorf GmbH,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit J.-J. Kasel, A. Borg Barthet, E. Levits ja M. Safjan (esittelevä tuomari),

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: Y. Bot,
kirjaaja: hallintovirkamies B. Fülöp,

ottaen huomioon kirjallisen käsittelyn ja 6.5.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Volvo Car Germany GmbH, edustajinaan Rechtsanwalt J. Kummer ja Rechtsanwalt P. Wassermann,

– Autohof Weidensdorf GmbH, edustajanaan Rechtsanwalt J. Breithaupt,

– Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller, J. Kemper ja S. Unzeitig,

– Euroopan komissio, asiamiehinään H. Støvlbæk ja B.-R. Killmann,

kuultuaan julkisasiamiehen 3.6.2010 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17; jäljempänä direktiivi) 18 artiklan a alakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Autohof Weidensdorf GmbH (jäljempänä AHW) ja Volvo Car Germany GmbH (jäljempänä Volvo Car) ja jossa on kyse AHW:n esittämästä hyvitysvaatimuksesta ja vaatimuksesta hyvityslaskelmiin perustuvan maksun suorittamiseksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin säännöstö

3 Direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä ’kauppaedustajalla’ tarkoitetaan itsenäistä välittäjää, jolla on pysyvä valtuutus neuvotella tavaroiden myynnistä ja ostosta toisen henkilön puolesta, jäljempänä ’päämies’, tai neuvotella ja tehdä sopimuksia tällaisista liiketoimista päämiehen nimissä ja lukuun.”

4 Direktiivin 16 artiklasta ilmenee seuraavaa:

”Tämän direktiivin säännöksillä ei vaikuteta jäsenvaltion sellaisten säännösten soveltamiseen, joiden mukaan edustussopimus voidaan purkaa heti:

a) jos osapuoli jättää kokonaan tai osittain sitoumuksensa täyttämättä;

b) jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.”

5 Direktiivin 17 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kauppaedustajalle suoritetaan edustussopimuksen lakattua 2 kohdassa tarkoitettu hyvitys tai 3 kohdassa tarkoitettu korvaus.

2. a) Kauppaedustajalla on oikeus hyvitykseen, jos ja siinä laajuudessa kuin:

– hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai merkittävästi laajentanut liikesuhteita aikaisempien asiakkaiden kanssa ja päämiehelle koituu jatkuvasti merkittävää etua liikesuhteista tällaisten asiakkaiden kanssa;

ja

– tämän hyvityksen maksaminen on kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja erityisesti kauppaedustajan näiden asiakkaiden kanssa päätettävistä liiketoimista menettämät provisiot huomioon ottaen kohtuullista. – –”

6 Direktiivin 18 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Edellä 17 artiklassa tarkoitettua hyvitystä tai korvausta ei tarvitse maksaa:

a) jos päämies on sanonut irti edustussopimuksen sellaisen kauppaedustajan syyksi luettavan sopimusrikkomuksen perusteella, joka oikeuttaisi kansallisen lainsäädännön mukaan heti purkamaan sopimuksen;

b) jos kauppaedustaja on sanonut irti sopimuksen, eikä tähän ole päämiehestä johtuvan seikan taikka kauppaedustajan iän, heikentyneen terveydentilan tai sairauden takia sellaista perustetta, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää jatkavan toimintaansa;

_ _”

7 Direktiivin 19 artiklassa todetaan seuraavaa:

”Osapuolet eivät ennen edustussopimuksen lakkaamista saa poiketa 17 ja 18 artiklan säännöksistä kauppaedustajan vahingoksi.”

Kansallinen säännöstö

8 Saksan kauppakaaren (Handelsgesetzbuch, jäljempänä HGB) 89a §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Kukin sopimusosapuoli voi päättää sopimuksen perustellusta syystä ilman irtisanomisaikaa. Tätä oikeutta ei voida evätä eikä rajoittaa. – –”

9 HGB:n 89b §:llä pannaan täytäntöön direktiivin 17–19 artikla. Kyseisessä pykälässä, sellaisena kuin se oli pääasian oikeudenkäynnin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, säädettiin seuraavaa:

”1. Kauppaedustaja voi vaatia päämieheltä sopimussuhteen päätyttyä asianmukaista hyvitystä, jos ja sikäli kuin

1) päämiehelle koituu liikesuhteista uusien, kauppaedustajan hankkimien asiakkaiden kanssa merkittävää etua sopimussuhteen päätyttyäkin,

2) kauppaedustaja menettää sopimussuhteen päättymisen seurauksena oikeutensa provisioon, jonka hän olisi saanut sopimussuhteen jatkuessa hankkimiensa asiakkaiden kanssa jo tehdyistä tai tulevaisuudessa tehtävistä kaupoista, ja

3) hyvityksen maksaminen on kaikki seikat huomioon ottaen kohtuullista.

Uuden asiakkaan hankkimista vastaa se, jos kauppaedustaja on laajentanut liikesuhteita jonkin asiakkaan kanssa niin merkittävästi, että se vastaa taloudellisesti uuden asiakkaan hankintaa.

– –

3. Mainittua hyvitystä ei tarvitse maksaa, jos

1) kauppaedustaja on päättänyt sopimuksen, paitsi jos oikeutettuna syynä tähän oli päämiehen toiminta tai jos kauppaedustajan ei voida enää edellyttää jatkavan toimintaansa ikänsä tai sairauden johdosta, tai

2) päämies on päättänyt sopimuksen ja jos päättämiselle oli kauppaedustajan virheelliseen toimintaan liittyvä perusteltu syy – –”

10 Ennakkoratkaisupäätöksessä mainitun Bundesgerichtshofin vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan HGB:n 89b §:ssä mainittuja kauppaedustajan hyvitystä koskevia säännöksiä sovelletaan analogisesti pääasiassa käsiteltävän kaltaiseen jälleenmyyntisopimukseen. Mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, että päätös sopimuksen päättämisestä välittömästi voidaan tehdä, kunhan siihen oikeuttava perusteltu syy on objektiivisesti arvioiden olemassa hetkellä, jolloin tämä päätös tehdään. Jos kauppaedustaja syyllistyy ennen sopimuksen voimassaolon suunniteltua päättymistä laiminlyöntiin,

joka olisi oikeuttanut päättämään sopimuksen ilman irtisanomisaikaa, Bundesgerichtshofin oikeuskäytännössä sallitaan myös se, että päämies, joka oli jo irtisanonut sopimuksen päättymään irtisanomisajan kuluttua, voi joko tehdä uuden päätöksen ja päättää sopimuksen ilman irtisanomisaikaa, jos hän sai tiedon laiminlyönnistä ennen irtisanomisajan päättymistä, tai vedota kyseiseen laiminlyöntiin kieltäytyäkseen maksamasta hyvitystä, jos hän sai tiedon laiminlyönnistä vasta sopimuksen voimassaolon suunnitellun päättymisen jälkeen.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Volvo Car (jälleenmyyntioikeuden luovuttaja) ja AHW (jälleenmyyjä) tekivät keskenään jälleenmyyntisopimuksen. Samaan aikaan AHW:n johtajilla oli yhdessä yrityksen erään aikaisemman johtajan kanssa Autovermietung Weidensdorf GbR -niminen yhtiö (jäljempänä AVW). AVW oli luonut Volvo Cariin toisen yhtiön välityksellä kauppasuhteita, joita sääntelivät suurasiakkaiden puitesopimus, jolla myönnettiin erityisiä alennuksia uusien Volvo-merkkisten ajoneuvojen toimituksissa. Puitesopimuksen mukaisesti AVW osti ajoneuvoja AHW:ltä ja hyötyi sovituista alennuksista. Tätä varten AHW sai Volvo Carilta rahallisia hyvityksiä.

12 Volvo Car ilmoitti AHW:lle 6.3.1997 päivätyllä kirjeellä päättävänsä jälleenmyyntisopimuksen 31.3.1999.

13 Huhtikuun 1998 ja heinäkuun 1999 välisenä aikana myytiin ennenaikaisesti 28 AVW:n AHW:ltä ostamaa ajoneuvoa, mikä oli vastoin suurasiakkaiden puitesopimusta. Kuten

ennakkoratkaisupäätöksestä käy ilmi, Revision-menettelyssä pidetään paikkansapitävänä sitä, että Volvo Car on saanut tiedon näistä tosiseikoista vasta jälleenmyyntisopimuksen voimassaolon päätyttyä.

14 AHW katsoi, että jälleenmyyntisopimukseen sovelletaan HGB:n 89b §:ää, joten se vaatii Volvo Caria vastaan nostamassaan kanteessa asiakaskuntahyvitystä ja hyvityslaskelmiin perustuvaa maksua. Volvo Carin mielestä HGB:n 89b §:n 3 momentin 2 kohdan johdosta AHW ei voi vaatia hyvityksen maksamista. Volvo Car katsoo, että AHW oli saanut maksuja, joihin sillä ei ollut oikeutta siksi, että se tietoisesti yhteistoiminnassa AVW:n kanssa oli jättänyt noudattamatta sopimuksessa sovittua vähimmäishallinta-aikaa. Esillä olevaan ennakkoratkaisupyyntöön johtaneessa Revision-menettelyssä pidetään selvänä, että AHW on tällä toiminnallaan jättänyt noudattamatta Volvo Carin kanssa tekemäänsä jälleenmyyntisopimukseen perustuvia velvoitteitaan. Näin ollen Volvo Carilla olisi ollut oikeus päättää kyseinen sopimus välittömästi, jos se olisi saanut tiedon tästä ennen sopimuksen voimassaolon päättymistä.

15 Landgericht hyväksyi AHW:n vaatimukset 180 159,46 euron suuruisina asiakaskuntahyvityksen osalta ja täysimääräisesti hyvityslaskelmien osalta, molemmissa tapauksissa korkoineen.

16 Oberlandesgericht muutti Volvo Carin tekemän valituksen vuoksi osittain ensimmäisen oikeusasteen tuomiota hyvityksen ja hyvityslaskelmien määrän osalta. Oberlandesgericht katsoi, että AHW:llä oli oikeus saada hyvitys Volvo Carilta HGB:n 89b §:n 1 momentin analogisen soveltamisen perusteella. Sen mukaan HGB:n 89b §:n 3 momentin 2 kohtaa on tulkittava direktiivin 18 artiklan a alakohdan mukaisesti. Näin ollen kyseinen tuomioistuin katsoi, että kauppaedustajalta voidaan evätä hänen

oikeutensa hyvitykseen vain, jos päämiehen päätös sopimuksen päättämisestä on johtunut perustellusta syystä.

17 Volvo Car valitti Oberlandesgerichtin tuomiosta Revision-menettelyssä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoi, että oikeudenkäynnin ratkaisu riippui direktiivin 18 artiklan a alakohdan tulkinnasta.

18 Tässä tilanteessa Bundesgerichtshof päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [direktiivin] 18 artiklan a alakohtaa tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kauppaedustajan esittämää hyvitysvaatimusta ei hyväksytä myöskään tilanteessa, jossa päämies on irtisanonut sopimuksen, jos irtisanomisen ajankohtana tosin oli olemassa perusteltu syy sopimuksen välittömään päättämiseen kauppaedustajan syyksi luettavan sopimusrikkomuksen perusteella, mutta tämä ei kuitenkaan ollut irtisanomisen syynä?

2) Jos tällainen kansallinen säännös on yhteensopiva direktiivin kanssa,

estääkö direktiivin 18 artiklan a alakohta soveltamasta analogisesti kansallista säännöstä, jossa evätään oikeus hyvitykseen, siinä tapauksessa, että kauppaedustajan syyksi luettavaan sopimusrikkomukseen pohjautuva perusteltu syy sopimuksen välittömään päättämiseen tapahtuu vasta irtisanomisen jälkeen ja tulee

päämiehen tietoon vasta sopimuksen päätyttyä, joten päämies ei voi enää päättää sopimusta välittömästi kauppaedustajan sopimusrikkomuksen perusteella?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Unionin tuomioistuimen toimivalta ja ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen

Unionin tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

19 Volvo Car katsoo, ettei ennakkoratkaisupyyntöä voida ottaa tutkittavaksi. Pääasian oikeudenkäynnin kohde ei nimittäin kuulu direktiivin soveltamisalaan. AHW:n kaltainen jälleenmyyjä ei ole direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa eikä HGB:n 84 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu ”kauppaedustaja”. Periaatetta, jonka mukaan kansallisen oikeuden säännöksiä on tulkittava direktiivien mukaisesti, sovelletaan Volvo Carin mukaan kuitenkin ainoastaan kyseisten direktiivien välittömällä soveltamisalalla.

20 AHW väitti istunnossa, että koska kauppaedustajia koskevia säännöksiä sovelletaan Saksan oikeudessa analogisesti myös jälleenmyyntisopimuksiin, ennakkoratkaisukysymykset on otettava tutkittavaksi. Lisäksi se totesi, ettei ensimmäinen kysymys ollut luonteeltaan hypoteettinen.

21 Saksan hallitus esittää, että kauppaedustajia koskevia säännöksiä sovelletaan Saksan oikeudessa analogisesti jälleenmyyjiin. Täten sen ratkaiseminen, onko AHW:llä oikeus hyvitykseen, riippuu direktiivin niiden säännösten tulkinnasta, jotka koskevat kauppaedustajille kuuluvan hyvityksen epäämistä. Saksan hallituksen asiamies täsmensi istunnossa, ettei ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys ole hypoteettinen, koska siinä on kyse ongelmasta, jonka ratkaiseminen on edellytyksenä toiseen kysymykseen vastaamiseksi.

22 Komission mukaan mikään ei estä unionin tuomioistuinta vastaamasta ennakkoratkaisukysymyksiin, koska saksalaista lainsäädäntöä, jolla direktiivi on pantu täytäntöön, on tulkittava direktiivin mukaisesti. Komissio epäilee kuitenkin ensimmäisen kysymyksen tutkittavaksi ottamista, koska se koskee hypoteettista tilannetta, joka ei vastaa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ratkaistavana olevia tosiseikkoja.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

23 Mitä tulee ensinnäkin unionin tuomioistuimen toimivaltaan vastata ennakkoratkaisukysymyksiin, on muistutettava, että SEUT 267 artiklan mukaisessa unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että kansallisen tuomioistuimen pyytämällä unionin oikeussäännön tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos kysymys on yleisluonteinen tai hypoteettinen (ks. mm. asia C-3/04, Poseidon Chartering, tuomio 16.3.2006, Kok., s. I-2505, 14 kohta).

24 Näin ollen silloin, kun kansallisten tuomioistuinten esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat unionin oikeuden säännöksen tulkintaa, unionin tuomioistuimen on lähtökohtaisesti annettava ennakkoratkaisu. Sen enempää SEUT 267 artiklan sanamuodosta kuin tällä artiklalla toteutetun menettelyn tarkoituksestakaan ei ilmene, että perussopimuksen laatijat olisivat tarkoittaneet, että unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa antaa unionin oikeuden säännöstä koskevaa ennakkoratkaisua siinä erityistapauksessa, että jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa viitataan kyseisen säännöksen sisältöön pelkästään tämän valtion sisäiseen tilanteeseen sovellettavien sääntöjen määrittelemiseksi (ks. em. asia Poseidon Chartering, tuomion 15 kohta).

25 Kun kansallisen lainsäädännön mukaan yksinomaan valtion sisäisten tilanteiden ratkaisemisessa on noudatettava unionin oikeudessa annettuja ratkaisuja, jotta muun muassa vältettäisiin syrjintä tai mahdollinen kilpailun vääristyminen, unionilla nimittäin on selvä intressi sen osalta, että unionin oikeudesta omaksuttuja säännöksiä ja käsitteitä tulkitaan yhdenmukaisesti, jotta vältettäisiin myöhemmät tulkintaerot, eikä tämä riipu siitä, missä olosuhteissa näitä säännöksiä ja käsitteitä sovelletaan (ks. em. asia Poseidon Chartering, tuomion 16 kohta).

26 Vaikka käsiteltävänä olevassa asiassa esitetyt kysymykset eivät koske kauppaedustajan edustussopimusta vaan jälleenmyyntisopimusta ja vaikka direktiivillä ei näin ollen säännellä välittömästi käsillä olevaa tilannetta, näitä molempia sopimustyyppejä kohdellaan kuitenkin Saksan oikeudessa samalla tavoin (ks. vastaavasti em. asia Poseidon Chartering, tuomion 17 kohta).

27 Lisäksi mikään seikka asiaan liittyvissä asiakirjoissa ei anna aihetta olettaa, että ennakkoratkaisupyynnön esittäneellä tuomioistuimella olisi mahdollisuus sivuuttaa se tulkinta, jonka unionin tuomioistuin antaa direktiivin säännöksistä.

28 Näissä olosuhteissa toimivallan puuttumista koskeva väite on hylättävä.

29 Toiseksi on todettava ensimmäisen kysymyksen tutkittavaksi ottamisen osalta, että tämä kysymys koskee tilannetta, jossa sopimuksen irtisanomisen ajankohtana oli olemassa syy sopimuksen välittömään päättämiseen, mutta päämies ei kuitenkaan ollut vedonnut tähän syyhyn irtisanomisen perusteeksi. Kuten ennakkoratkaisupäätöksestä ilmenee, AHW:n väitetty sopimusrikkomus on tapahtunut jälleenmyyntisopimuksen irtisanomisen tiedoksiantamisen jälkeen.

30 Tässä tilanteessa on todettava, että ensimmäinen kysymys koskee puhtaasti hypoteettista tilannetta, joka ei selvästikään vastaa pääasiassa kyseessä olevia tosiseikkoja, ja täten tällä kysymyksellä ei ole merkitystä pääasian ratkaisun kannalta.

31 Tämän johdosta ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta.

Asiakysymys

Unionin tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

32 Volvo Car ehdottaa, että toiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan kieltävästi, ja perustaa näkemyksensä tästä direktiivin 18 artiklan a alakohdassa esitettyjen

edellytysten laajentavaan tulkintaan. Sen mukaan minkään direktiivin sisältämän säännöksen perusteella ei voida päätellä, että hyvityksen epäämisen olisi perustuttava siihen puhtaasti sattumanvaraiseen kriteeriin, onko sopimuksen välittömän päättämisen oikeuttava virheellinen toiminta tullut ilmi ennen sopimuksen päättymistä.

33 Kuten AHW on istunnossa todennut, jos päämies voisi vapautua velvollisuudestaan maksaa kauppaedustajalle hyvitys direktiivin 18 artiklan a alakohdan laajentavan tulkinnan ansiosta, tästä aiheutuisi kilpailun vääristymistä. Täten mainittua säännöstä, joka on poikkeus hyvityksen maksuvelvollisuudesta, on AHW:n mukaan tulkittava sanamuodon mukaisesti, mikä edellyttää sitä, että kauppaedustajan virheellisen toiminnan on oltava välitön syy päätöksen tekemiseen sopimuksen päättämisestä. AHW huomauttaa myös, että kohtuullisuuden tutkimista koskevan direktiivin 17 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla hyvityksen määrää voidaan alentaa tai kauppaedustajalta voidaan evätä hyvitys kokonaan.

34 Saksan hallitus ehdottaa, että toiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan myöntävästi. Direktiivin olennaiset periaatteet koskevat luottamusta ja keskinäistä lojaaliutta, ja sillä pyritään luomaan oikeudenmukainen tasapaino osapuolten intressien välille. Saksan hallituksen mukaan oikeus hyvitykseen evätään direktiivin 18 artiklan a alakohdan nojalla, jos kauppaedustajan syyksi luettava sopimusrikkomus ei ollut välitön syy päätöksen tekemiseen sopimuksen päättämisestä mutta jos se oli kuitenkin objektiivisesti arvioituna olemassa ennen tätä päätöstä ja jos se olisi kansallisen oikeuden mukaan voinut oikeuttaa sopimuksen päättämisen ilman irtisanomisaikaa. Kyseisen hallituksen mukaan riittää, että päämies voi teoriassa käyttää kauppaedustajan virheellistä toimintaa perusteena päätöksen tekemiselle sopimuksen päättämisestä (hypoteettinen syy-seuraussuhde). Koska kahden edellä mainitun edellytyksen on täytyttävä kumulatiivisesti, direktiivin 18 artiklan a alakohtaa ei Saksan hallituksen mukaan sitä vastoin sovelleta silloin, kun kyseiset edellytykset eivät täyty

samanaikaisesti ja kun velvoitteiden laiminlyönti tapahtuu vasta sen jälkeen, kun päätös sopimuksen päättämisestä on tehty.

35 Komission mukaan direktiivin 17–19 artiklalla luotu järjestelmä on pakottava. Tästä huolimatta direktiivin 18 artiklan a alakohdan laajentava tulkinta voidaan sovittaa yhteen sellaisen kompromissin kanssa, jossa huomioidaan oikeudenmukaisesti päämiehen ja kauppaedustajan intressit. Kauppaedustaja nimittäin ansaitsee suojelua myös silloin, kun päämies ei ole pitänyt hänen toimintaansa riittävän vakavana oikeuttamaan sopimuksen irtisanomisen. Komissio toteaa lisäksi, ettei mikään estä päämiestä ilmoittamasta kauppaedustajalle, että hänen toimintansa johti sopimuksen päättämiseen, jos päämies ei ollut vielä ilmoittanut tätä seikkaa.

36 Komissio huomauttaa, että jos päämies saa tiedon kauppaedustajan sopimusrikkomuksesta vasta sopimussuhteen päätyttyä, hän ei voi päättää sopimusta tästä syystä, koska enää ei ole olemassa mitään sopimussuhdetta, joka voitaisiin irtisanoa. Koska unionin lainsäätäjä ei ole sisällyttänyt direktiiviin säännöksiä tätä mahdollisuutta varten, jäsenvaltiot ovat perussopimuksessa määrätyissä rajoissa vapaita päättämään, epäävätkö ne oikeuden hyvitykseen vai eivät. Jos päämies on saanut tiedon kauppaedustajan virheellisestä toiminnasta ennen sopimuksen päättymistä eikä ole vedonnut tähän toimintaan perusteena päättää sopimus, kauppaedustajalla on kyllä oikeus hyvitykseen, mutta mainittu toiminta voidaan ottaa huomioon mukautettaessa hyvityksen määrää kohtuullisuussyistä.

Unionin tuomioistuimen vastaus

37 Toisella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko direktiivin 18 artiklan a alakohta tulkittava esteeksi sille, että itsenäinen kauppaedustaja ei

saa asiakaskuntahyvitystään tilanteessa, jossa päämies osoittaa kauppaedustajan syyllistyneen sopimusrikkomukseen, joka on tapahtunut sen jälkeen, kun sopimuksen irtisanominen irtisanomisaikaa noudattaen on annettu tiedoksi mutta ennen irtisanomisajan päättymistä, ja joka olisi oikeuttanut kyseessä olevan sopimuksen päättämiseen välittömästi.

38 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on muistutettava, että direktiivin 18 artiklan a alakohdan sanamuodon mukaan siinä tarkoitettua hyvitystä ei tarvitse maksaa, jos päämies on sanonut irti edustussopimuksen sellaisen kauppaedustajan syyksi luettavan sopimusrikkomuksen ”perusteella”, joka oikeuttaisi kansallisen lainsäädännön mukaan heti päättämään sopimuksen.

39 Se, että unionin lainsäätäjä käytti ilmausta ”perusteella”, on omiaan tukemaan erityisesti komission esittämää näkemystä, jonka mukaan unionin lainsäätäjän tarkoituksena oli edellyttää, että kauppaedustajan syyksi luettavan sopimusrikkomuksen on oltava välittömässä syy-seuraussuhteessa päämiehen sopimuksen päättämisestä tekemään päätökseen, jotta kauppaedustajalta voitaisiin evätä direktiivin 17 artiklassa säädetty hyvitys.

40 Direktiivin syntyhistoria tukee tätä tulkintaa. Kuten direktiiviehdotuksesta (EYVL 1977, C 13, s. 2) ilmenee, komissio ehdotti alun perin, että asiakaskuntahyvitystä ei tarvitse maksaa, jos päämies on sanonut irti tai ”olisi voinut sanoa irti edustussopimuksen” kauppaedustajan tehtyä sellaisen virheen, ettei päämiehen voida enää edellyttää jatkavan sopimussuhdetta. Unionin lainsäätäjä ei kuitenkaan hyväksynyt jälkimmäistä ehdotetuista hyvityksen menettämisperusteista.

41 Edellä esitettyä tulkintaa tukee myös se seikka, että samaa ilmausta ”perusteella” käytetään direktiivin 18 artiklan a alakohdan eri kieliversioissa, kuten esimerkiksi espanjankielisessä (por un incumplimiento imputable al agente comercial), saksankielisessä (wegen eines schuldhaften Verhaltens des Handelsvertreters), englanninkielisessä (because of default attributable to the commercial agent), ranskankielisessä (pour un manquement imputable à l'agent commercial), italiankielisessä (per un'inadempienza imputabile all'agente commerciale) ja puolankielisessä (z powodu uchybienia przypisywanego przedstawicielowi handlowemu) versiossa.

42 On vielä syytä lisätä, että koska direktiivin 18 artiklan a alakohta on poikkeus hyvitysoikeuteen, sitä on tulkittava suppeasti. Täten kyseistä säännöstä ei voida tulkita tavalla, jolla lisättäisiin uusi hyvityksen menettämisperuste, josta ei nimenomaisesti säädetä tässä säännöksessä.

43 Niinpä näissä olosuhteissa on todettava, että jos päämies saa tiedon kauppaedustajan sopimusrikkomuksesta vasta sopimuksen päätyttyä, direktiivin 18 artiklan a alakohdassa säädettyä järjestelmää ei voida enää soveltaa. Täten kauppaedustajalta ei voida tämän säännöksen nojalla evätä hänelle kuuluvaa oikeutta hyvitykseen silloin, kun päämies sen jälkeen, kun hän on antanut kauppaedustajalle tiedoksi sopimuksen irtisanomisen irtisanomisaikaa noudattaen, osoittaa kauppaedustajan syyllistyneen sopimusrikkomukseen, joka olisi oikeuttanut mainitun sopimuksen päättämiseen välittömästi.

44 On kuitenkin lisättävä, että direktiivin 17 artiklan 2 kohdan a alakohdan toisen luetelmakohdan mukaisesti kauppaedustajalla on oikeus hyvitykseen, jos ja siinä laajuudessa kuin tämän hyvityksen maksaminen on kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon

ottaen kohtuullista. Ei siis ole mahdotonta, että kyseisen kauppaedustajan toiminta voidaan ottaa huomioon arvioitaessa hänen hyvityksensä kohtuullisuutta.

45 Edellä esitetyillä perusteilla toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava siten, että direktiivin 18 artiklan a alakohta on esteenä sille, että itsenäinen kauppaedustaja ei saa asiakaskuntahyvitystään tilanteessa, jossa päämies osoittaa kauppaedustajan syyllistyneen sopimusrikkomukseen, joka on tapahtunut sen jälkeen, kun sopimuksen irtisanominen irtisanomisaikaa noudattaen on annettu tiedoksi mutta ennen irtisanomisajan päättymistä, ja joka olisi oikeuttanut kyseessä olevan sopimuksen päättämiseen välittömästi.

Oikeudenkäyntikulut

46 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY 18 artiklan a alakohta on esteenä sille, että itsenäinen kauppaedustaja ei saa asiakaskuntahyvitystään tilanteessa, jossa päämies osoittaa kyseisen kauppaedustajan

syyllistyneen sopimusrikkomukseen, joka on tapahtunut sen jälkeen, kun sopimuksen irtisanominen irtisanomisaikaa noudattaen on annettu tiedoksi mutta ennen irtisanomisajan päättymistä, ja joka olisi oikeuttanut kyseessä olevan sopimuksen päättämiseen välittömästi.

Allekirjoitukset